

Ko te kaituhi Tipene Crisp, tōna hoa wahine a Mākere me ngā tamariki, Wiremu (2), Julia (10), Hīria (6).

pēwhea inā kua kore e mōhio ki ngā kupu e rite ana?

He pātai nui ēnei pātai katoa, ā, kāore e kore ka rerekē ngā whakautu a ia whānau. Engari, mā te whānau anake ēnei pātai e whiriwhiri, ehara mā Te Taura Whiri, mā tangata kē rānei. Ā mā ngā whānau anō ā rātau whiriwhiringa e whakatinana. E kore ēnei mahi e taea e ētahi atu. Mā te whānau anake. Engari, e kī ana mātau me hoatu ngā kōrero

me ngā rangahautanga e hāngai ana ki ēnei pātai ki runga ake nei kia whiriwhiri ngā whānau i ēnei take i runga i te mōhio, arā kia kua noa rātau e kapokapo kōrero i te takiwā.

Koiane te tino kaupapa o tēnei pānui, he whāngai atu i ngā kōrero me ngā rangahautanga e hāngai ana ki ngā whānau, me te hoatu anō hoki i ētahi rautaki e whakatinana ai rātau i ā rātau i whiriwhiri ai mō te reo.

I te pānui nei, arā, *Ko Te Whānau*, ka tirohia ngā kōrero a te hunga e tohunga ana ki ngā mahi whakaako reo, ngā kōrero a te hunga e whakaora ana i ētahi atu reo iti, me te hunga anō hoki kua roa e kōrero Māori ana ki waenganui i a rātau anō. Ka tirohia hoki ngā pātai me ngā māharahara o ngā mātua Māori e tuku ana i ā rātau tamariki ki ngā kōhanga me ngā kura i te pānui nei, ā, ka kimihia mai ētahi whakautu hei āwhina i a rātau.

Ka whā ngā putanga o te pānui nei i te tau. Ka tāia e Te Taura Whiri, ka tuku ai ki ngā kōhanga me ngā kura, ki ngā reo irirangi me ngā tari anō hoki o Te Puni Kōkiri me Te Tari Taiwhenua. Hei muri ake nei, ka tā a Te Taura Whiri i ētahi pukapuka mō *Te Reo Māori i te Kāinga*, ko te take hei tautoko i ēnei mahi.

Te Kura Reo ki Waahi

Kua rima ināia nei ngā kura kua whakahaeretia e Te Taura Whiri mō ngā ākonga o roto i ngā kura kaupapa kua whai wāhanga kura tuarua.

I tēnei wā ko tōna toru nei aua kura rā, arā, ko Hoani Waititi, ko Rākaumanga me Rūātoki, ā, i tēnei o ngā kura i tū nei ki te marae o Waahi i te takiwā o Rāhui-pōkeka, rohe o Tainui, i runga anō i te reo tāwhiri o Rākaumanga ko tōna āhua 60 nei pea ngā ākonga i tae mai.

Ahako ākina ngā ākonga nei kia kōrero Māori mō te katoa o te wā kei te kura rātau auare ake, ka tohe tonu ko te reo Pākehā hei reo mō waenganui i a rātau anō. Atu i te āta kurukuru nei mō rātau i kōrero Pākehā, tē aro i a mātou me aha kē rā. Ki konā tonu mātou riri ai, he aha te aha!

Ehara kē hoki i te mea kāore e puta i a rātau o rātau whakaaro ki te reo Māori, ehara, engari he momo kakī mārō, taringa mārō. E tino pōhēhē ana mā te kōrero Pākehā ka ora ko te reo Māori, ā, kei hea te pōhēhē i tua atu i tērā?

Tērā pea ko te tauira e kite ana, e rongorongo ana rātau ko tērā o te kōrero Pākehā a te hunga kaumātua ki a rātau anō. Nā, ki te pērā mai a reira he aha hoki a konei i kore ai e pērā atu? Ahako huri ki hea, e kōrero Pākehā kē ana te ao Māori ki a ia anō, ā, heoi anō tā te rangatahi he whai atu, he aha kē hoki te hua o te kōrero Māori? Hei whakangata i ngā hiahia o te kāhui kaiwhakaako a Tīmoti, hei whakatau noa rānei i te puehu e tutū ana i a Tīmoti ia wā e rongorongo ai ia i te reo Pākehā e kōrerotia ana?

Aua atu, kotahi atu anō te kura kei te tū mai, ā, ko tērā ki te kura o Hoani Waititi ā te marama o Mahuru.

Kua takoto te kōrero a Tīmoti ki te whai tonu rātau i te reo Pākehā kāti, e whai engari kua tukuna te kaupapa ki ērā atu kura e kaha nei te pātōtō mai kia uru mai ki te kaupapa. Ka tohe mai ngā kura nei ki te kōrero Pākehā kua tohe a Tīmoti kia whakarērea mai ēnei ki rahaki ka tiki atu ko ērā e hīkaka mai ana. Kia tino mārāma mai koutou ki tērā, e koutou, ngā kura o Hoani Waititi, o Rākaumanga me Rūātoki.

Anei te mānuka kua takoto kei a koutou a tua atu!

Mēnā he āhuatanga pai tō ngā kura nei ko tērā o te taura tangata e mārō ake nei, e mārō ake nei. Mēnā ki te pērā mai anō hoki te reo, e, kei hea kē mai!

Kāti, ka hoki tonu aku mihi ki aku kaiwhakaako e kaha nei ahako takeo ai i ētahi wā i te kōroiroi, i te kōioio tonu mai o ngā ākonga, ko te nuinga ia inā kē noa atu te pai. Ka riro mā tokoiti a tokomaha e hōhā ai, engari pēnei i te pirau o te āporo nei ka taea tērā te tīkaro ake. Nā reira e whakaohiti ana i a Ngāi Whakatakeo mā, noho takatū mai mō te kura ki Waititi.

Atu i ēnei kōrero nei, ngā mihi nui ki te umu taoroa o te marae o Waahi i pangoro ai te whataroa a Manaia i te whakautenga mai a ngā uri o Tainui waka ki Waahi marae e nohoia nei e Te Arikiniui, e Te Ata-i-rangi-kaahu.

E Rangi, kei taku ariki, i mahana, i rangatira te hui i ōu taenga ake ki waenga i te rangatahi noho ai, kai tahi ai. Tēnā rawa atu rā koe i te whakaaro rangatira, whakaaro tautoko mai i te kaupapa.

E tātau mā o roto i ngā kura nei ka kite anō ki te kura o Hoani Waititi ā Mahuru.